

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Кірдан Олени Леонідівни на дисертацію

Бабакіної Оксани Олексіївни

«Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних

працівників закладів вищої освіти України

останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

та 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Актуальність теми дисертаційної роботи. Нині загальносвітові та загальноцивілізаційні тенденції глобалізації та інтернаціоналізації детермінують зміни у системі вищої освіти України. У Законах України «Про освіту» (ст. 59), «Про вищу освіту» (ст. 60), «Про фахову передвищу освіту» (ст. 24), «Про професійний розвиток працівників» визначено засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України. Для неперервного процесу набуття нових та вдосконалення раніше набутих професійних та загальних компетентностей, необхідних для професійної діяльності науково-педагогічних працівників, постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників» затверджено Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, що визначив процедуру, види, форми, обсяг (тривалість), періодичність, умови підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів освіти і установ усіх форм власності та сфер управління.

Водночас осучаснення змісту програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти шляхом упровадження педагогічних інновацій і творчого застосування конструктивного вітчизняного та зарубіжного досвіду належить до низки

актуальних педагогічних проблем. У цьому контексті важливість проблеми наукової роботи Бабакіної Оксани Олексіївни не викликає жодного сумніву.

Актуальність обраної теми підсилюється необхідністю розв'язання низки суперечностей, виявленими дисертанткою, зокрема між: необхідністю підвищення конкурентоспроможності системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України та відсутністю цілісних історико-педагогічних досліджень її розвитку останньої чверті XX – початку XXI століття; реформуванням післядипломної освіти та недостатнім забезпеченням випереджувального професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в системі підвищення кваліфікації; необхідністю вдосконалення системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та управління цією системою в контексті євроінтеграції; зростаючими потребами децентралізації і діджиталізації управління системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України на засадах педагогічної інноватики й менеджменту освітніх інновацій та недостатньою вивченістю історичного досвіду управління системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття; зростанням вимог до якості кваліфікації сучасних науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і недосконалими механізмами його забезпечення на практиці.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради «Модернізація педагогічної системи терціарної едукції у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних і педагогічних працівників» (0120U105225), комплексної теми кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

«Реалізація системи фахової підготовки в інноваційному освітньому середовищі вищого педагогічного навчального закладу» (№ 0117U007459).

Оцінка змісту й завершеності дисертації. Дисертація має чітку структуру. Авторкою послідовно реалізовано всі поставлені завдання дослідження: обґрунтовано методологічні підходи до аналізу розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття; систематизовано масив першоджерел, необхідних для забезпечення оптимального охоплення достовірних вагомих фактів щодо здійснення ґрунтовного історіографічного аналізу розвитку досліджуваного процесу; визначено понятійно-термінологічний апарат дослідження; обґрунтовано критерії аналізу й оцінки розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України у визначених хронологічних межах; визначено передумови розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України означеного періоду; розроблено методичку періодизації та виокремлено основні періоди розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття; схарактеризовано чинники, тенденції й особливості кожного періоду розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України у визначених хронологічних межах; визначено особливості розвитку управління системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України означеного періоду; проаналізовано досвід організації системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти провідних країн світу (Німеччини, Великобританії, США) останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття; визначено сучасні тенденції розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України в контексті євроінтеграції.

Проведене дослідження свідчить про наукову зрілість дисертантки, яка ретельно опрацювала зміст наукового апарату, всі складові якого ґрунтовно продумані та коректно представлені. Про чітку логіку дослідниці свідчить зміст дисертаційної роботи, її структурна організація.

У першому розділі роботи «Теоретико-методологічні засади дослідження розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття» обґрунтовано методологічні підходи, принципи та методи аналізу розвитку СПК НПП ЗВО України означеного періоду; систематизовано джерельну базу дослідження, необхідну для забезпечення оптимального охоплення достовірних фактів щодо здійснення ґрунтовного історіографічного аналізу проблеми; проаналізовано поняттєво-категорійний апарат; обґрунтовано критерії аналізу й оцінки розвитку СПК НПП ЗВО України останньої чверті XX – початку XXI століття.

Цілком логічними є методологічні підходи до аналізу розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття (підрозділ 1.1., с. 52–70), які розкрито на таких рівнях: філософському (теорія пізнання, головні положення та ідеї діалектики), загальнонауковому (системний, синергетичний та критеріально-комплексний підходи), конкретно-науковому (компаративний, історичний, особистісний, андрагогічний та компетентнісний підходи) та технологічному.

У другому розділі «Теоретико-методичні основи розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття» визначено політичні, соціально-економічні й організаційно-педагогічні передумови розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття; обґрунтовано періодизацію процесу розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України

у визначених хронологічних межах; виявлено тенденції і схарактеризовано особливості досліджуваного процесу за двома періодами.

Науково цінною вважаємо періодизацію розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття (с. 162–190).

Позитивним набутком вважаємо виокремлення напрямів розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України на трьох рівнях: інституціональному (розвиток національної СПК НПП ЗВО України та збільшення кількості організаційних структурних форм у СПК НПП ЗВО; розвиток системи управління СПК НПП ЗВО України шляхом її часткової демократизації) концептуальному (спрямування освітньої політики уряду України на розробку стратегії інноваційного розвитку СПК НПП ЗВО України через осучаснення організації і змісту процесу ПК НПП) та нормативно-правовому (розвиток нормативно-правової бази СПК НПП ЗВО України та підписання угоди щодо приєднання України до Болонського процесу, що було зумовлено необхідністю регулювання системи вищої освіти та СПК НПП ЗВО).

Третій розділ дисертації «Теоретико-методологічні основи розвитку управління системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття» присвячено обґрунтуванню методологічних підходів до аналізу розвитку управління СПК НПП ЗВО України досліджуваного періоду; проаналізовано теоретико-методологічні основи (закономірності, принципи, функції та моделі) розвитку управління СПК НПП ЗВО України останньої чверті XX – початку XXI століття.

У четвертому розділі «Актуалізація історичного досвіду розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України в останньої чверті XX – початку XXI століття» дисертанткою схарактеризовано особливості використання педагогічно й управлінсько цінних ідей розвитку СПК НПП ЗВО провідних країн світу та

виявлено сучасні тенденції розвитку СПК НПП ЗВО України в контексті євроінтеграції; здійснено актуалізацію історичного досвіду досліджуваного процесу у розвиток сучасної СПК НПП ЗВО України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження О. О. Бабакіної сформульовано чітко й послідовно, аргументовано й змістовно. Достовірність одержаних результатів підтверджується належною обґрунтованістю вихідних положень, опрацюванням значної кількості різновидових джерел (1152 найменування), застосуванням сучасних методів дослідження, належною апробацією та впровадженням результатів роботи в освітній процес закладів вищої освіти.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи результати дисертаційної роботи, слід наголосити на результатах, що мають вагому наукову новизну. Автором роботи вперше обґрунтовано критерії аналізу й оцінки розвитку СПК НПП ЗВО України; розроблено авторську методичку періодизації, що складається із семи послідовних кроків, та обґрунтовано основні періоди розвитку СПК НПП ЗВО України (перший (1974 – 1990 рр.); другий (1991 – 2014 рр.), який своєю чергою поділяється на два етапи: перший (1991 – 1999 рр.) і другий (2000 – 2014 рр.)); комплексно проаналізовано стан та визначено передумови розвитку СПК НПП ЗВО України, виявлено тенденції і схарактеризовано особливості досліджуваного феномену; системно досліджено процес розвитку управління СПК НПП ЗВО України; виявлено тенденції розвитку СПК НПП ЗВО України на сучасному етапі; здійснено систематизацію масиву першоджерел та історіографічний аналіз проблеми дослідження.

Значення одержаних результатів для науки й практики та можливості їх використання. Різномасштабними є можливості практичного застосування результатів дослідження О. О. Бабакіної. Теоретичні положення, висновки, змістовні додатки можуть бути

використані в адміністративно-управлінській діяльності керівників закладів вищої освіти з метою удосконалення системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників на інституційному рівні; у розробці обов'язкових та вибіркового освітніх компонентів в освітньому процесі закладів вищої освіти України.

Повнота викладення основних наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дослідження відображено у 46 наукових працях, серед яких: 1 монографія, 25 статей у наукових фахових виданнях (із них 4 – у співавторстві), 6 статей у наукових періодичних виданнях інших держав, які включені до міжнародних наукометричних баз, 14 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій. У них висвітлено основні положення дисертації, що надають вичерпне уявлення про зміст і результати наукової роботи, які вважаємо достатніми та такими, що відповідають сучасним нормативним вимогам.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить, що до захисту подана самостійна, завершена, цілісна наукова робота з актуальної проблеми загальної педагогіки та історії педагогіки, теорії і методики управління освітою, а також ідентичність їх структури, логіки викладення матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами та загальним висновком. Зміст автореферату відображає основні положення та узагальнення, що містяться у дисертаційному дослідженні.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Водночас констатуємо, що дисертація О. Бабакіної не позбавлена певних недоліків та містить окремі дискусійні аспекти:

1. На нашу думку, потребують уточнення визначені завдання дослідження (с. 42–43 рукопису дисертації та с. 4–5 автореферату), зокрема достатньо близькі четверте завдання (обґрунтувати критерії аналізу й оцінки розвитку СПК НПП ЗВО України у визначених хронологічних межах) та

шосте завдання (розробити методику періодизації та виокремити основні періоди розвитку СПК НПП ЗВО України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття) доцільно об'єднати; слід також уточнити та об'єднати 7,8 та 9-е завдання дослідження.

2. У підрозділі 1.3 (с. 105–121) використано значну кількість терміноодиниць, які вказано у темі дослідження та виокремлено на основі логічно-асоціативних зв'язків першого порядку («науковий працівник», «педагогічний працівник», «науково-педагогічний працівник», «неперервна освіта», «післядипломна освіта», «кваліфікація», «підвищення кваліфікації», «система підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти», «розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти»), що свідчить про теоретичну значущість дисертаційної роботи. Проте доречним було б об'єднання термінів, використовуваних у роботі, в глосарій, що сприяло б цілісному та узагальненому представленню ключових понять дослідження.

3. Потребує більшої аргументації позиція дисертантки у підрозділі 2.1 (с. 136–162) щодо аналізу передумов розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття, який розпочинається з 1945 р.

4. У підрозділі 2.3 (на с. 216) визначено форми, методи та засоби, які широко застосовувалися у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття, але, з нашого погляду, зміст дослідження збагатився б, якби дисертанткою було приділено більше уваги їх характеристиці.

5. У дисертаційній роботі забагато об'ємних таблиць (сс. 107 – 109, 143 – 145, 246 – 247 тощо). З метою розвантаження тексту дисертації, доречно було б переглянути таблиці, представлені авторкою, щодо можливого їх перенесення у додатки.

Однак, висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Загальний висновок. Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих праць надав підстави для висновку про те, що рецензоване наукове дослідження є завершеним, цілісним та самостійним, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У дисертаційній роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу О. О. Бабакіній здійснити комплексне та системне вирішення актуального наукового завдання.

Дисертаційна робота О. О. Бабакіної «Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно Постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.) та інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її авторка – Бабакіна Оксана Олексіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки та 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

Кірдан О.Л.

